

Tone Cevc

Kozolci topjarji s kamnitimi stebri – eden izmed regionalnih tipov kozolca na Slovenskem

Dosedanje raziskave kozolcev na Slovenskem so dobro osvetlile gospodarsko, funkcionalno in tipološko podobo kozolcev, manj pa so se študije lotevale odprtih vprašanj o regionalnih značilnostih kozolcev na različnih kulturnih območjih Slovenije. Autor v svojem prispevku razčlenjuje kozolce topjarje v Beneški Sloveniji ter na kobariško-tolminskem in cerkljansko-idrijskem ozemlju. Zanje so značilni kamniti stebri in izraba prostorov v gospodarske namene tudi v kletnem delu stavbe. Zaradi teh posebnosti je mogoče obravnavati kozolce s kamnitimi stebri kot poseben »primorski tip« vezanega kozolca.

While previous research projects on Slovene hayracks focused on their economic, typological and functional characteristics, they only rarely touched upon their regional characteristics. The author analyzes the toplar hayracks in Venetian Slavia and in the areas of Tolmin, Kobarid, Cerkljansko and Idrija. Among the characteristic features of these hayracks are their stone pillars and a different economic use of space which utilized the cellar part of the building as well. Because of these characteristics these hayracks with stone pillars may also be termed the Primorje-type of the toplar hayracks.

Slovenski pokrajini dajejo kozolci tudi v današnjem času poseben mik in značaj (sl. 1), čeprav ti najbolj značilni spomeniki ljudske arhitekture zaradi posodobljene tehnologije kmečkega gospodarstva počasi izginevajo. To nas bi moralo spodbuditi, da bi to stavbno dediščino še bolje preučili in spoznali z vseh vidikov.

Dosedanje raziskave kozolcev na Slovenskem so dobro osvetlile njihovo gospodarsko, tipološko in funkcionalno podobo,¹ manj pa so se raziskave dotaknile

¹ A. Melik, Kozolec na Slovenskem, Ljubljana 1931; M. Mušič, Arhitektura slovenskega kozolca, Ljubljana 1970; V. Hazler, Kozolci ob Savi, Traditiones 16, 1987, 97–134; J. Čop - T. Cevc, Slovenski kozolec, Žirovnica 1993.

regionalnih posebnosti kozolcev na različnih kulturnih območjih. Pri tem se ni mogoče izogniti vprašanju, ali ta stavbna dediščina sploh kaže kakšne regionalne posebnosti? Na ta izziv bi bilo mogoče stvarno odgovoriti, če bi imeli pred seboj dobro dokumentirano (izmerjeno, izrisano in slikano) gradivo o kozolcih z vsega slovenskega ozemlja. Ker tako obdelanega gradiva ni na razpolago, sem se lotil naloge na manjšem, regionalno zaokroženem ozemlju. V tej študiji sem razčlenil primorske kozolce z zidanimi kamnitimi stebri. K nalogi me je spodbudila nedavno izdana študija Renza Ruclija: *Kozolec – spomenik ljudske arhitekture*,² v kateri je z dobro, arhitektonsko tehnično risano in slikano dokumentacijo večstransko osvetlil kozolce v Beneški Sloveniji. Študija me je pritegnila zaradi odlične tehnične dokumentacije, še bolj pa s spoznanji in z gradivom, ki opozarjajo na kulturno povezanost Beneške Slovenije s slovenskim ozemljem tostran državne meje. Kozolci topolarji v Beneški Sloveniji so namreč zelo podobni kozolcem topolarjem na kobariškem, tolminskem in cerkljansko-idrijskem ozemlju.³ Tipološko kozolce na tem ozemlju najbolj povezuje uporaba zidanih kamnitih stebrov. Ali skrivajo ti znanilci primorske pokrajine še kakšne druge skupne stavbne posebnosti razen zidanih stebrov? Da bi osvetlili to vprašanje, je bilo potrebno odkriti na terenu, po večini po letu 2000, značilne primerke kozolcev topolarjev z zidanimi stebri, jih izmeriti in izdelati arhitektonsko tehnično dokumentacijo, ki omogoča primerjavo našega gradiva s kozolci v Beneški Sloveniji. Meje razširjenosti kozolcev topolarjev (sl. 2) z zidanimi stebri ni bilo potrebno posebej raziskovati, zarisal jo je že A. Melik v svoji študiji iz leta 1931. Meja se pričenja južno od Jelovice ter Bohinjskega grebena v Selški dolini ter ob Bači in se neha na vzhodu nekoliko pred Škofjo Loko. Zidani kozolci popolnoma gospodujejo okrog Cerkna, razširjeni so tja do Notranjske. Na zahodu segajo do Tolmina in Kobarida in se končajo pod obronki Matajurja v Beneški Sloveniji.⁴ Vzhodna meja kozolcev je hkrati tudi meja Tolminske (sl. 3), ki je več kot tisočletje upravno in cerkveno pripadala oglejskemu patriarhatu.⁵ Samo po sebi se ponuja vprašanje, ali so vplivale na postavitve kozolcev topolarjev z zidanimi kamnitimi stebri kakšne izjemne zemljepisne, gospodarske, kulturne in zgodovinske okoliščine in dale kozolcem tudi nekaj skupnih stavbnih črt? Osvetlitev vprašanja otežuje dejstvo, da so stavbe nedatirane, primerjave postavitve kozolcev, njihove velikosti in vrste ostrejši zato ne dajo povsem zadovoljivih spoznanj. Tem bolj, ker je primerjava zajela le omejeno število arhitektonsko tehnično dokumentiranih kozolcev: sedmim beneškoslovenskim kozolcem sem postavil ob bok prav toliko značilnih kozolcev s kobariško-tolminskega, cerkljansko-idrijskega in škofjeloškega ozemlja.

Razmestitev kozolca topolarja na zemljišču

Geografska posebnost ozemlja s kozolci s kamnitimi stebri je hribovit, v srednjem veku še povsem z gozdom porasel svet. Z intenzivnim sekanjem gozda, zlasti od začetka novega veka naprej,⁶ je postajalo kultivirano zemljišče vedno bolj kamnito in zakraselo. Teh nevarnosti so se zavedali tolminski grofi in v 17. in 18. stol. prepovedali sekati gozd in nekontrolirano uprabljati les v stavbne namene. Ali je prepoved vplivala

² Renzo Rucli, *Kozolec monumento della architettura rurale – spomenik ljudske arhitekture*, Nediža 1998.

³ R. Rucli, n. d. str. 42–45.

⁴ A. Melik, *Kozolec na Slovenskem*, Ljubljana 1931, str. 17–18.

⁵ S. Rutar, *Zgodovina Tolminskega*, Gorica 1882, str. 27–28.

⁶ S. Rutar, n. d. str. 151.

tudi na izbiro kamna za zidanje kozolcev, bi bilo potrebno še raziskati. V avstrijskih deželah je npr. racionalizacija uporabe lesa vplivala na tipologijo pastirskih koč in prispevala k temu, da so začeli postavljati namesto hlevov nadstropne pastirske kočice, ki so imele hlev v pritličju, s čimer so prihranili dosti lesa.⁷ Postavitev večjega kozolca topjarja, zgrajenega v celoti iz lesa, je terjala približno 30 kubikov lesa, z uporabo kamna za stebre pa je bil prihranek lesa vreden upoštevanja. Kozolec z zidanimi stebri ima več prednosti. Gospodarsko poslopje je mogoče postaviti tudi v hribovitem, nagnjenem svetu, kamniti stebri dajo stavbi trdnost in tudi trajnost. Morda so omenjene prednosti zidanih kozolcev bistveno vplivale na izbiro kamna za stebre kozolca. Kamen, ki so ga rabili za pripravo zemljišča in zidanje stebrov, je bil pri roki. Potrebovali so ga precej, posebno še, če zemljišče ni bilo ravno. Postavitev kozolca topjarja na zemljišču z različnimi nakloni je bila zahtevna naloga, ki je terjala najprej ureditev terena. R. Rucli je v svoji študiji precej nadrobno opisal opravila za ureditev zemljišča. Kjer je bil naklon terena večji, je bilo potrebno na spodnji in zgornji strani terase utrditi zemljišče s kamnitimi podporami – zidovi. Na to osnovo so postavili zidane kamnite stebre.⁸ Prizemni del kozolca topjarja je lahko ostal odprt ali pa bolj ali manj obzidan, nastali prostor so uporabili v shrambne namene (prim. sl. 4, 5, 6, 7 in 15 A, F). Glede razvrstitve topjarjev na zemljišču je mogoče ugotoviti, da ni bistvenih razločkov med kozolci topjarji na beneškoslovenskem in na kobariško-tolminskem in cerkljansko-idrijskem ozemlju.

Kamniti stebri kozolca topjarja

Za kozolce topjarje na beneškoslovenskem, kobariško-tolminskem in cerkljansko-idrijskem ozemlju je značilno, da so jih postavljali z zidanimi kamnitimi stebri, ki pa niso bili povsod enako obdelani. Navadno imajo kozolci topjarji po štiri ali šest zidanih stebrov kvadratnega ali pravokotnega prereza, velikosti 70–90 cm in višine 4,5–5,00 m. Redkeje so stebri okroglega prereza (Baška grapa, Selška dolina; sl. 8, 9). Stebri so sezidani iz kamna, ki je bil pri roki. V Beneški Sloveniji in na Kobariškem so stebri sezidani iz kamnoseško obdelanih kamnov (sl. 10), drugod iz bolj ali manj surovega, naravnega kamna. Morda je bila neobdelanost kamna vzrok, da so stebre na Tolminskem in Cerkljanskem še na grobo ometali z malto in zgladili, kar je dalo kozolcem poseben mik, kulturni krajini pa lastni zven (sl. 12).

Kozolci s štirimi stebri merijo navadno po dolžini 8,0–8,5 m, po širini pa 4,0–4,5 m. Kozolci s 6 stebri so nekaj večji; po dolžini merijo 11–13 m, po širini 4,5–4,8 m. Med zidanimi stebri so na podolžni strani postavljeni v paru po dva ali štirje leseni stebri, ki stojijo na kamnitih podstavkih (sl. 11, 12). Z notranje strani je ob vsak vogalni steber pritrjena pokončna lata z žlebastimi ležišči, kamor vložijo vodoravne late skozi enakomerno izvrtane luknje v lesenih stebrih (sl. 13). Kozolci, ki merijo v višino nekaj več kot 5 m, imajo na polovici vpete v zidane stebre prečno položene tramove in nanje položene deske, ki omogočajo izrabo notranjega prostora kozolca v shrambne namene tudi v nadstropnem delu stavbe. Tega zapirajo na obeh čelnih straneh »križi« – iz navzkrižno pritrjenih brun sestavljeno predalčje, ki krepi konstrukcijo kozolca in hkrati omogoča naravno sušenje shranjega sena ali slame v nadstropnem delu (sl. 14). Glede

⁷ F. Mandl, Dachstein. Vier Jahrtausende Almen in Hochgebirge, Bd. 1, 1996, str. 92.

⁸ R. Rucli, n.d. str. 47–48.

velikosti kozolcev moremo le na grobo oceniti, da se bistveno ne razločujejo; zelo so si podobni v Beneški Sloveniji in na Kobariškem in Tolminskem, medtem ko so cerkljanski kozolci nekaj manjši in vitkejši od beneškoslovenskih.

Streha

Streha je ena najpomembnejših sestavin vsake stavbe. Večina topolarjev z zidanimi stebri je bila še do nedavna prekritih s slamo, temu so bila prirejena tudi ostrešja, ki so bila precej strma. Dandanes prevladuje v Beneški Sloveniji, na Kobariškem in Tolminskem kritina z opečnatimi korci, strehe teh kozolcev so položne, na Cerkljanskem pa so strehe prekrte z ravno opečnato kritino, te strehe so bolj strme od tistih, ki so prekrte s korci. Strehe so po večini dvokapne, redkeje štirikapne. Za ostrešja uporabljajo hrastov ali kostanjev les; prevladujejo ostrešja »na škarje« (nem. Scherrensparrendach) v različnih variantah, vsa pa spadajo v veliko skupino ostrešij na špirovce. Ostrešja te skupine (nem. Sparrendach) prenašajo obremenitve strehe sama.⁹ V Beneški Sloveniji se sestojijo ostrešja iz kapnih leg, ki slonijo na stebrih, trikotnega razpirala, slemenske lege in špirovcev, ki so postavljeni vzdolž strešin in so nanje prečno pritrjene letve¹⁰ (sl. 15). Na Tolminskem in Cerkljanskem srečamo poleg ostrešij s trikotnim razpiralom, podobnih tistim v Beneški Sloveniji, tudi ostrešja na »soho« (Gabrje pri Kobaridu, Cerkljansko, sl. 16), najbolj priljubljeno je ostrešje »na škarje« v različnih variantah (sl. 17), ki jih srečamo tudi pri lesenih stogovih v Bohinju in hlevih na senožetnih planinah¹¹ pa tudi na lesenih topolarjih v Poljanski dolini (sl. 18). Čisto obliko ostrešja »na špirovce« (nem. Sparrendach) sem videl le pri kozolci topolarjih na Cerkljanskem (prim. sl. 6). Po starosti so mlajša od ostrešij »na škarje«.¹² Prevlada ostrešij »na škarje« v različnih variantah pri kozolcih z zidanimi stebri kaže navezanost na starosvetno tesarsko izročilo, kakršno se je dolgo ohranjalo pri stelah, prekritih s slamo. Navadno so bila ta ostrešja iztesana iz lesa listavcev (hrast, kostanj). V drugo veliko skupino, kjer nosijo teža ostrešja lege (nem. Pfettendach), spadajo ostrešja kozolcev »na glajt« (Cerkljansko, Tolminsko, prim. sl. 16) in ostrešja z goltnikom (Cerkljansko, prim. sl. 11). Prevladujejo na ozemlju z igličastim drevjem. Pri nas so se uveljavila v 18.–19. stol.¹³ Če bi bili kozolci datirani, bi se lahko lotili vabljuje naloge, razvrstiti tipe ostrešij po starosti, tako pa ostajamo le pri domnevah, da n. pr. segajo ostrešja »na škarje« s svojimi koreninami še v srednji vek.¹⁴

Namembnost kozolcev topolarjev

»Stoh« ali »kózuc«, kot imenujejo v narečju kozolce topolarje v Beneški Sloveniji, na Kobariškem, Tolminskem in Cerkljanskem, je namenjen naravnemu sušenju žita in sena, ki ga zložijo med late v »okna« (sl. 19). V nadstropnem delu kozolca shranjujejo seno in slamo, v pritličnem delu stavbe odlagajo kmečko orodje, deske, neredko

⁹ Prim. M. Gschwend, Schweizer Bauernhäuser, Bern 1971, str. 71 ss.

¹⁰ Rucli, n. d., str. 54.

¹¹ T. Cevc, Bohinj in njegove planine, Ljubljana 1992, str. 80–81.

¹² T. Cevc, Arhitekturno izročilo pastirjev, drvarjev in oglarjev na Slovenskem, Ljubljana 1984, str. 90–103.

¹³ T. Cevc, Votivna podoba iz začetka 19. stol. in njena pričevalnost za stavbno zgodovino, v: Traditiones 13, 1994, str. 87–94.

¹⁴ O. Moser, Das Bauernhaus und seine landschaftliche und historische Entwicklung in Kärnten, Klagenfurt 1992, str. 58.

puščajo tam tudi voz. Posebnost kozolcev z zidanimi stebri, postavljenimi v breg, je zidani pritlični del stavbe. Nastale obokane kletne prostore so uporabljali za shrambo poljskih pridelkov: repe, korenja, jabolka, krompirja (prim. sl. 5, 7). Poleg zidanih kamnitih stebrov, lahkotne lesene konstrukcije znotraj med kamnitimi stebri in s korci ali s skrilmi prekrite strehe je zidana klet upoštevanja vredna novost v breg postavljenih kozolcev z zidanimi stebri v Beneški Sloveniji, Baški grapi in na Cerkljanskem.

Kulturnozgodovinski okvir kozolcev z zidanimi stebri

Oris meja kozolcev topjarjev z zidanimi stebri je pokazal, da je večji del tega ozemlja cerkvenoupravno tisočletje pripadal oglejskemu patriarhatu. Ta je od 6.–18. stol. združeval v enoten pravni in cerkveni organizem ljudstva treh dežel: Furlanije, Koroške in Slovenije. »S svojo razčlenjeno strukturo je institucionaliziral skupne eksistencialne utripe, navade, verovanja, šege, težnje, interese, vedenjske vzorce.«¹⁵ Premalo poznamo kulturnozgodovinske razmere v slovenskih deželah, ki so cerkveno in pravno pripadale oglejskemu patriarhatu, da bi njim lahko pripisali vzroke za nastanek posebnega tipa kozolca topjarja z zidanimi stebri. Iščemo jih lahko med utilitarnimi pa tudi zemljepisnimi in zgodovinskimi. Med pomembne dejavnike, ki so vplivali na izbiro kamna za gradnjo kozolcev topjarjev, lahko uvrstimo pomanjkanje lesa (iglavcev) v novem veku na beneškoslovenskem in tolminskem ozemlju.¹⁶ Omenil sem že, da so v začetku novega veka pretirano izkoriščali in izsekavali gozdove, les pa prodajali za kurjavo ali gradnjo Benečanom.¹⁷ Izkoriščanju so naredili konec šele strogi državni predpisi, ki so omejevali sečnjo; za uporabo lesa v gradbene namene pa so morali plačati posebne dajatve, kar je seveda zmanjševalo izkoriščanje lesa v gradbene namene.¹⁸ Pomanjkanja ustreznega lesa za gradnjo se še danes spominjajo kmetje na Cerkljanskem, smrekovi gozdovi naj bi se zarasli šele pred sto leti. Časovni okvir pomanjkanja lesa in strožjih predpisov sovpada z ugotovitvami, da naj bi začeli na Slovenskem postavljati kozolce topjarje od 17. stol. naprej.¹⁹ Drugo, kar je olajševalo in spodbujalo h gradnji kamnitih zidanih stebrov kozolcev, je bilo živo in ohranjeno tradicionalno zidarsko in kamnoseško izročilo na beneškoslovenskem in tolminskem ozemlju. Kobarid in Tolmin sta bila tisočletje povezana s Čedadom in s pridom izkoriščala njegovo bogato kamnoseško in zidarsko tradicijo,²⁰ zato ne preseneča ugotovitev, da so v Kobaridu in njegovi okolici zidali stebre kozolcev z obdelanim kamnom, medtem ko so jih na Cerkljanskem in Idrijskem pa tudi v Baški grapi zidali povečini iz neobdelanega kamna (sl. 20). Ker so zidani kozolci trdnjši, trajnejši in tudi cenejši od lesenih, so se uveljavili tudi v krajih,

¹⁵ G. C. Menis, Zgodovinske korenine Evrope med Furlanijo, Koroško in Slovenijo, v: *Sulle strade di Andrea da Loka. Po poteh Andreja iz Loke*, Nediža 1992, str. 35.

¹⁶ A. Melik je razmišljal drugače. V svoji študiji omenja, da »pomanjkanje lesa na ozemlju kozolcev z zidanimi stebri ni bilo merodajno. V zidanih stebrih naj bi imeli vpliv mediteranskega načina kamnoseške gradnje«. Prim. A. Melik, n. d. str. 18. – Tudi avtor študije o beneškoslovenskem kozolcu R. Rucli se je ustavil ob istem vprašanju in navaja, da se je razvil drugačen stavbni tip kozolca z zidanimi slopi, ker gre »za prisotnost trdne kamnoseške tradicije, ki se navezuje na razširjenost gotske arhitekture srednjeveškega izvora«. R. Rucli, n. d., str. 37.

¹⁷ S. Rutar, n. d., str. 151–156.

¹⁸ S. Rutar, n. d., str. 154.

¹⁹ I. Pirkovič, O nastanku žitnega kozolca, SE 16–17, str. 289–305; O. Moser, *Das Bauernhaus und seine landschaftliche und historische Entwicklung in Kärnten*, Klagenfurt 1992, str. 116–117.

²⁰ S. Rutar, n. d., str. 48 ss.

ki mejijo na tolminsko ozemlje. Ob dobrih trgovskih in gospodarskih stikih s Furlanijo in Tolminsko so se stavbne izkušnje pri postavljanju kozolcev topolarjev lahko izmenjavale in uveljavljale tudi zunaj tolminskih meja, npr. v okolici Škofje Loke (sl. 21). Posamične kozolce z zidanimi stebri srečamo tudi drugod na Slovenskem, npr. na Dolenjskem in Notranjskem (sl. 22), v večjem številu pa na južnem Koroškem v Rožu²¹ in v Ziljski dolini. V Čajni (Nötsch) v Ziljski dolini stoji eden redkih datiranih kozolcev z zidanimi stebri iz leta 1764 (sl. 23, 24, 25). Kozolce z zidanimi stebri naj bi zidali na južnem Koroškem po zgledu grajskih. V zgodovinskih virih je izpričan grajski kozolec topolar z zidanimi stebri iz l. 1644. Postavili so ga v Rožu na posestvih gradu Humberk (Hollenburg), »da ne bi bilo potrebno zaradi vetra kar naprej popravljati kozolca.«²² Opomba v zgodovinskem viru o popravljanju kozolcev je izjemno vabljava. Kaže na to, da so zidani kozolci trdnješi od lesenih. Morda je prav ta prednost vplivala tudi na razširjenost zidanega kozolca na koroškem podeželju. Koroški kozolci z zidanimi stebri so še posebej mikavni, ker jih srečamo na alpskem ozemlju. Odpirajo vprašanje: ali so jih zidali pod vplivi sosednjih dežel Furlanije in Slovenije, s katerima je imela Koroška v srednjem in novem veku živahne trgovske stike, ki so jih posredovale trgovske poti čez Predil, Koren in Ljubelj,²³ ali pa so kozolci na Koroškem zrasi iz sorodnih pobud kot v Beneški Sloveniji, na Kobariškem in Cerkljanskem? Postavljeni po zgledu grajskih kozolcev in z značilnostmi »alpskih« lesenih kozolcev odpirajo poti za nadaljnje raziskave.

Sklep

Domnevamo lahko, da so od 17. stol. na ozemlju Beneške Slovenije, Kobarida, Tolmina in Cerčna gradili kozolce topolarje, ki se razločujejo od drugih na Slovenskem po tem, da so jih postavljali z zidanimi namesto z lesenimi stebri. Ta arhitektonsko nov tip kozolca topolarja je trdnješi in trajnejši od lesenih kozolcev. Zrasel naj bi iz bogate domače klesarske in zidarske tradicije, morda tudi zaradi varčevanja in pomanjkanja lesa, kot posledica pretirane sečnje gozda in prodaje lesa v Benetke. Ozemlje kozolcev z zidanimi kamnitimi stebri, katerih značilnosti so ostrejša na škarje, s korci ali s slamo krite strehe in zidane kleti, je omejeno po večini na primorske pokrajine. To upravičuje poimenovati opisane kozolce kot – primorski tip kozolca. Manjše sklenjeno območje kozolcev z zidanimi stebri srečamo tudi na južnem Koroškem v Rožu, pri čemer ni jasno, ali so postavljali kozolce z zidanimi stebri po zgledu primorskih ali pa je zrasel na južnem Koroškem, v istem času kot na Primorskem, soroden tip kozolca, ki se je zgledoval po grajskih in se razvijal z vplivi »alpskega« stavbnega izročila.

²¹ O. Moser, n. d., str. 119, sl. 113; T. Cevc, I. Primožič, Kmečke hiše v Karavankah. Stavbna dediščina hribovskih kmetij pod Kepo, Stolom, Košuto, Obirjem, Pristovškim Storžičem in Peco, Celovec, Trst, Ljubljana 1988, str. 93–95, sl. 135–137.

²² O. Moser, n. d., str. 116–117.

²³ M. Kosi, Potujoči srednji vek, Ljubljana 1998, str. 245–247.

*Summary***The Toplar Hayracks with Stone Pillars – One of the Regional Types of Slovene Hayracks**

While previous research projects of Slovene hayracks focused on their economic, typological and functional characteristics, they very rarely touched upon their regional characteristics. Since well-documented (measured, drawn and photographed) material is very scarce, the author set upon analyzing the Primorsko *toplar* hayracks with stone pillars. The material collected on hayracks from the Kobarid, Tolminsko and Cerkljansko areas was then compared with hayracks from Venetian Slavica in Italy, and its results confirmed the thesis about the typological similarity between them. The comparison included seven characteristic *toplar* hayracks in Venetian Slovenia, and seven in the Tolminsko and Cerkljansko areas. According to this study 17th century people living in these areas built similar hayracks. These *toplar* hayracks for drying hay differ from the ones in other Slovene areas in that they were built on stone instead of wooden pillars. This architecturally new type of hayrack is more solid than its wooden counterparts, and also more enduring. Since wood was scarce and had to be used sparingly, which was the result of excessive felling and sale to Venice, it presumably grew from the rich traditions of stonemasons and bricklayers. Since these hayracks with their stone pillars, rafter roofs with tiles or straw, and stone cellars were mostly built in the Primorsko region, they can be justifiably named the "Primorje-type of the *toplar* hayracks". Some of them, although covering a smaller area, can also be encountered in Rosental and Zillertal in southern Carinthia, Austria; it is still unclear whether these had been patterned after the ones from Primorje, or whether they had been built independently of the former and copied the design of hayracks belonging to castles, later developing under the influence of the "Alpine" architectural heritage.

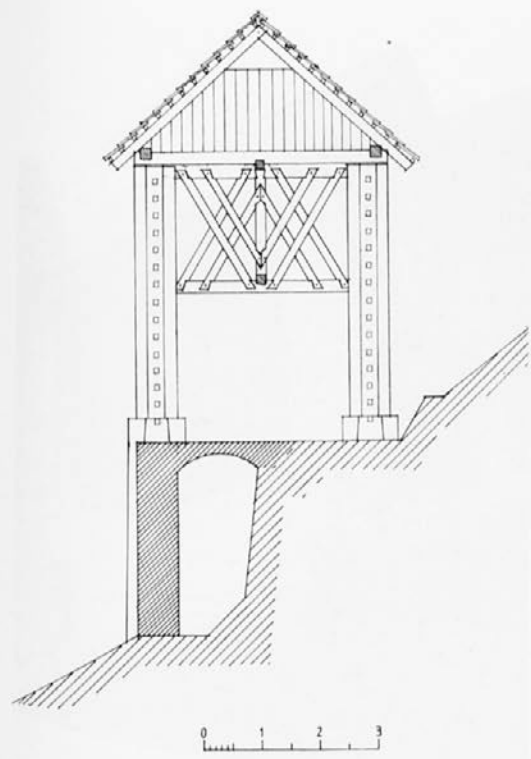
Sl. 1: Skupina kozolcev z zidanimi kamnitimi stebri značilno oblikuje krajinsko podobo vasi Ladra v okolici Kobarida (foto: T. Ceve, 1995)

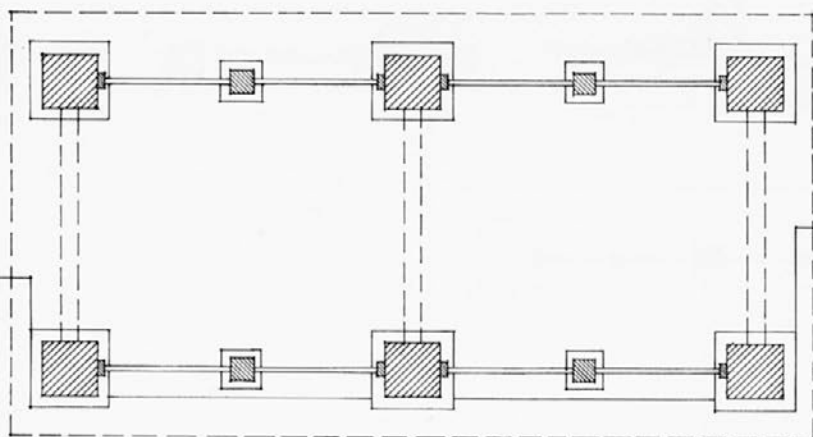
Sl. 2: Ozemlje kozolcev z zidanimi stebri na Primorskem (po R. Ručli) z vrisanimi imeni krajev, kjer so v študiji nadrobneje omenjene značilnosti kozolcev (risal: M. Zuccato, 2001)

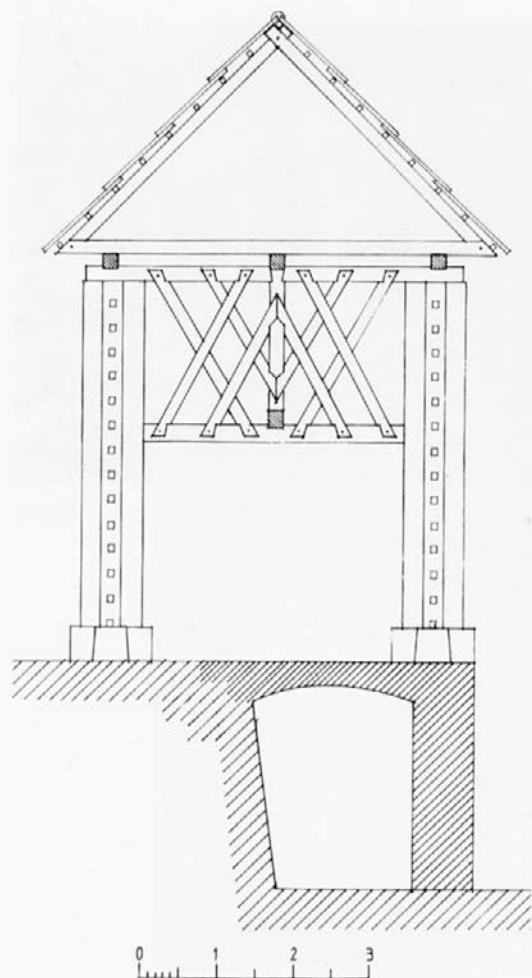
Sl. 3: Kozolec iz l. 1833 z zidanimi stebri iz hotaveljskega rdečkastega apnenca, postavljen na meji med cerkljanskim in škofjeloškim ozemljem, Koprivnik pri Sovodnju (foto: T. Cevc, 2001)

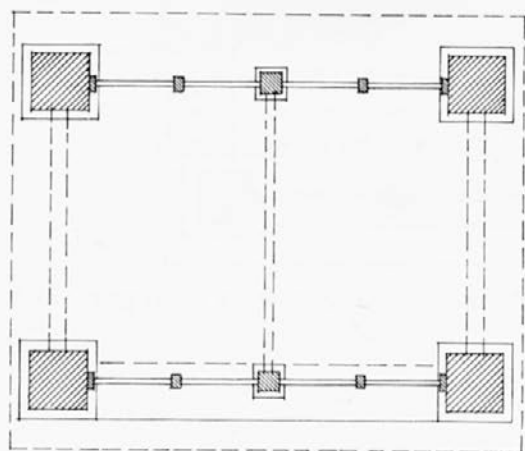
Sl. 5: »Stoh« z zidano kletjo, Znojile 1 v Baški grapi (foto: T. Cevc, 2001)

Sl. 4: Prevez in tloris kozolca z zidano kletjo in hlevom za ovce, Znojile 1 v Baški grapi (risal: M. Zuccato, 2001)

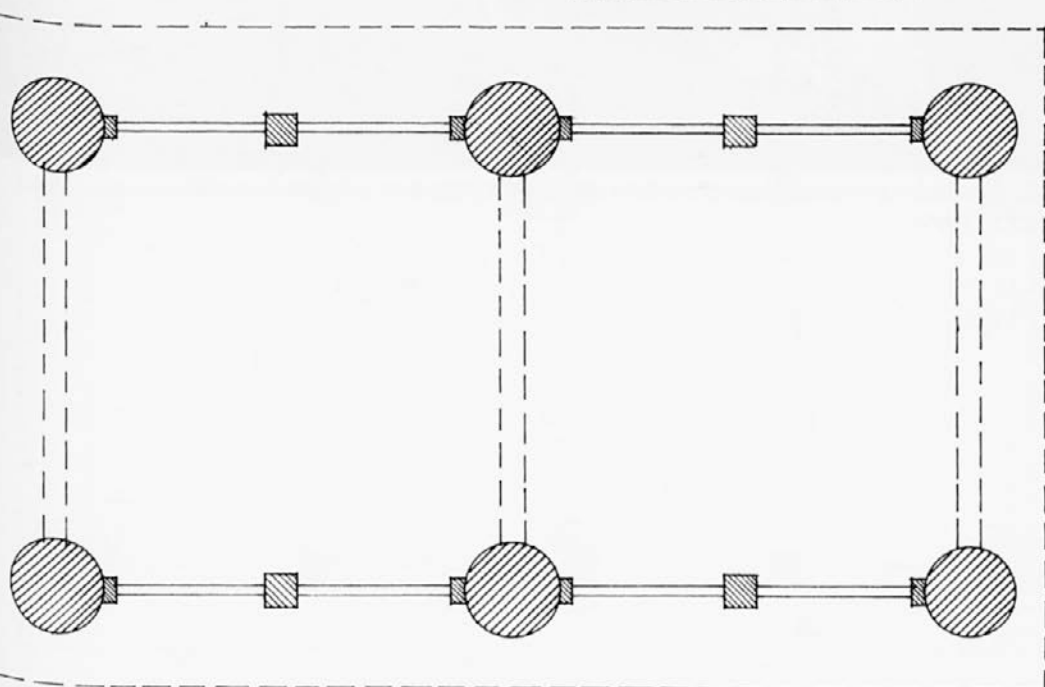
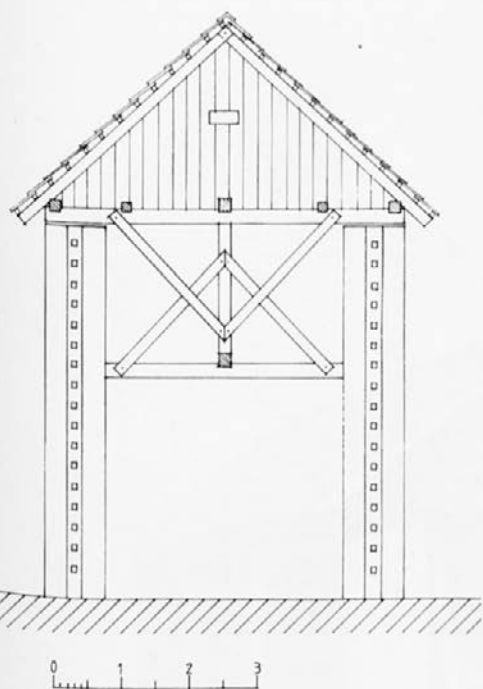
Sl. 7: «Kázuc» z zidano kletjo, Stopnik 7 (foto: T. Cevc, 2001)

Sl. 6: Prerez in tloris kozolca z zidano kletjo, Stopnik 7 (risal: M. Zuccato, 2001)

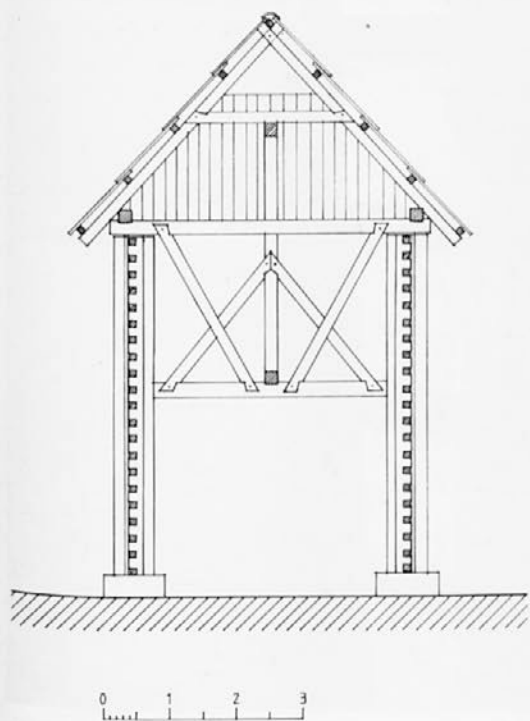
Sl. 9: Ježarjev stoh, Znojile 4 v Baški grapi
(foto: T. Cevc, 2001)

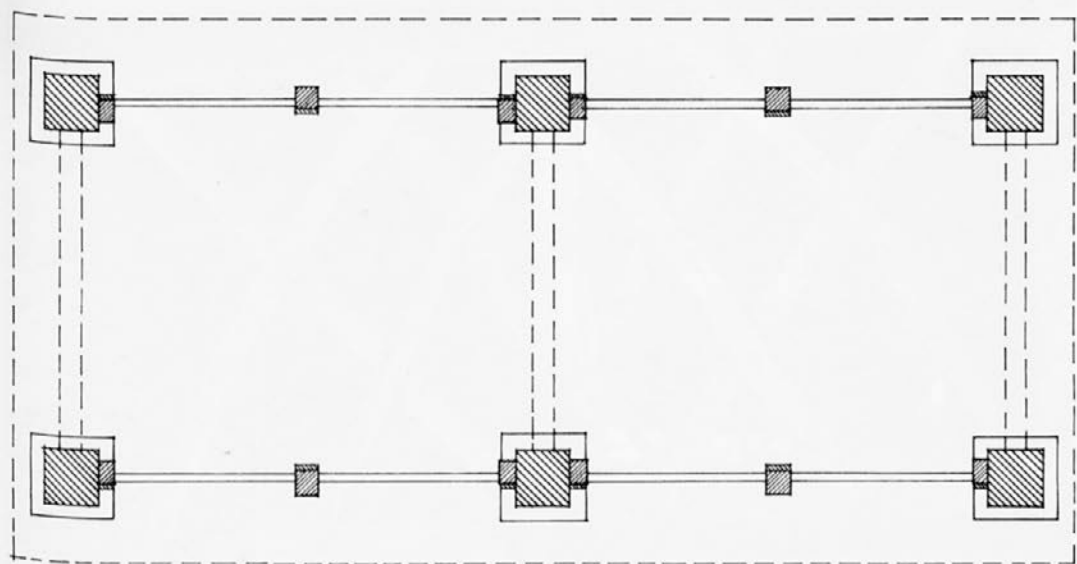
Sl. 8: Prerez in tloris kozolca z zidanimi okroglimi stebri, Znojile 4 (risal: M. Zuccato, 2001)

Sl. 10: »Stoh« z osmimi, kamnoseško obdelanimi zidanimi kamnitimi stebri, vas Krn (foto: T. Cevc, 1995)

Sl. 12: »Hudolinov kázuc«, Cerkno, Pot v Čelo 1 (foto: T. Cevc, 2001)

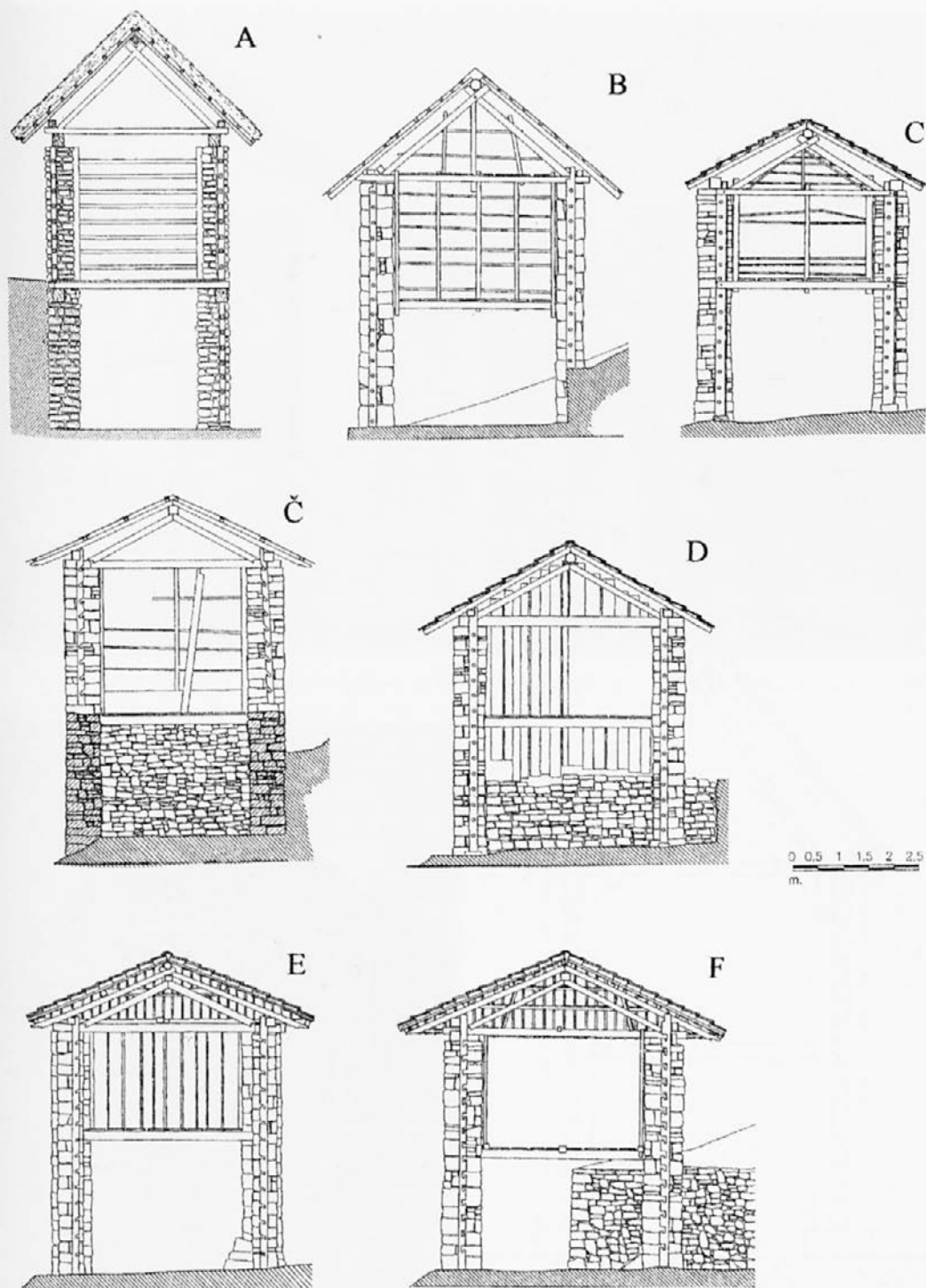
Sl. 11: Prerez in toris Hudolinovega kozolca s šestimi zidanimi stebri, Cerkno (risal: M. Zuccato, 2001)

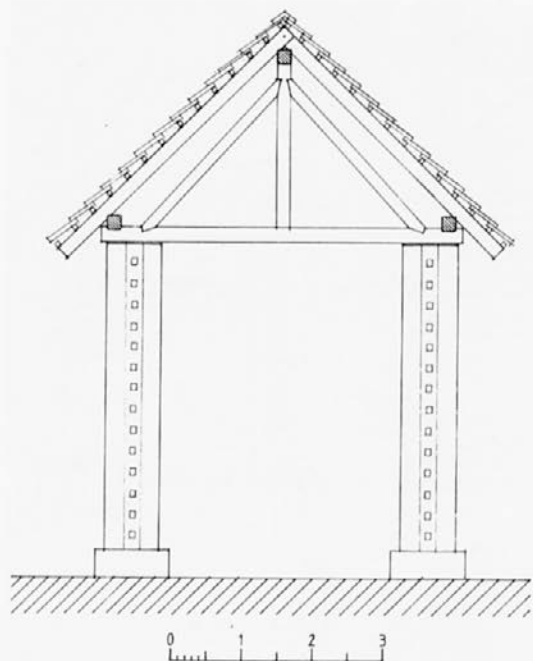
Sl. 13: Detajl lesene opore z latami v zidanem stebru kozolca, Stopnik 6 (foto: T. Cevc, 2001)

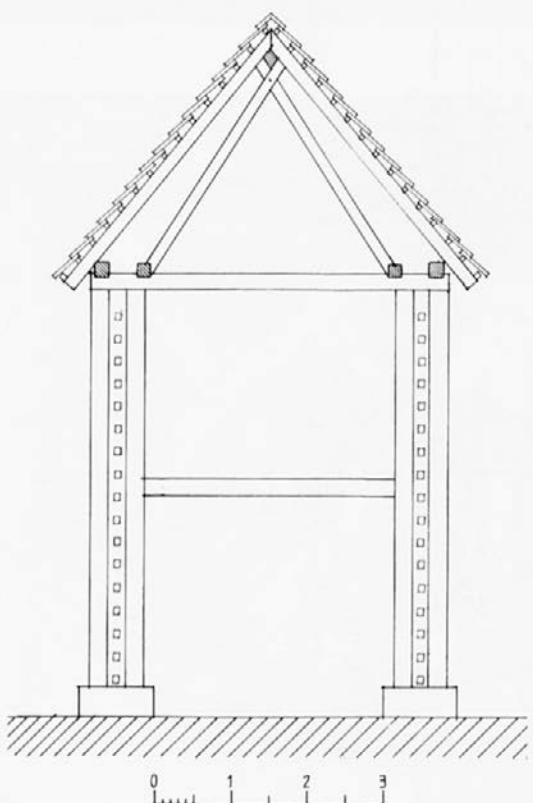
Sl. 14: «Križi», stesani iz lesa listavcev, zapirajo nadstropni del čela kozolca in povezujejo lesene dele konstrukcije stavbe (foto: T. Cevc, 2001)

Sl. 15: Ostrešja beneškoslovenskih kozolcev z zidanimi stebri se sestojijo iz kapnih leg, trikotnega razpirala, slemenske lege in špirovcev. Kozolci so iz vasi: A Topolovo, B Kanalac, C Gorenje Brdo, Č Jelina, D Kanalac, E Jelina in F Mosseris (po R. Rucli, 1998)

Sl. 16: Prez kozolca z zidanimi stebri in ostrešjem »na glajt«, Gabrje pri Tolminu (risal: M. Zuccato, 2001)

Sl. 17: Prez kozolca z ostrešjem »na škarje«, Drežniške Ravne (risal: M. Zuccato, 2001)

Sl. 18: Leseni toplar z ostrešjem »na škarje«, Gorenja vas v Poljanski dolini (foto: T. Cevc, 2001)

Sl. 19: S senom obložen kozolec toplar z zidanimi stebri, okolica Cerklna (foto: T. Cevc, 1995)

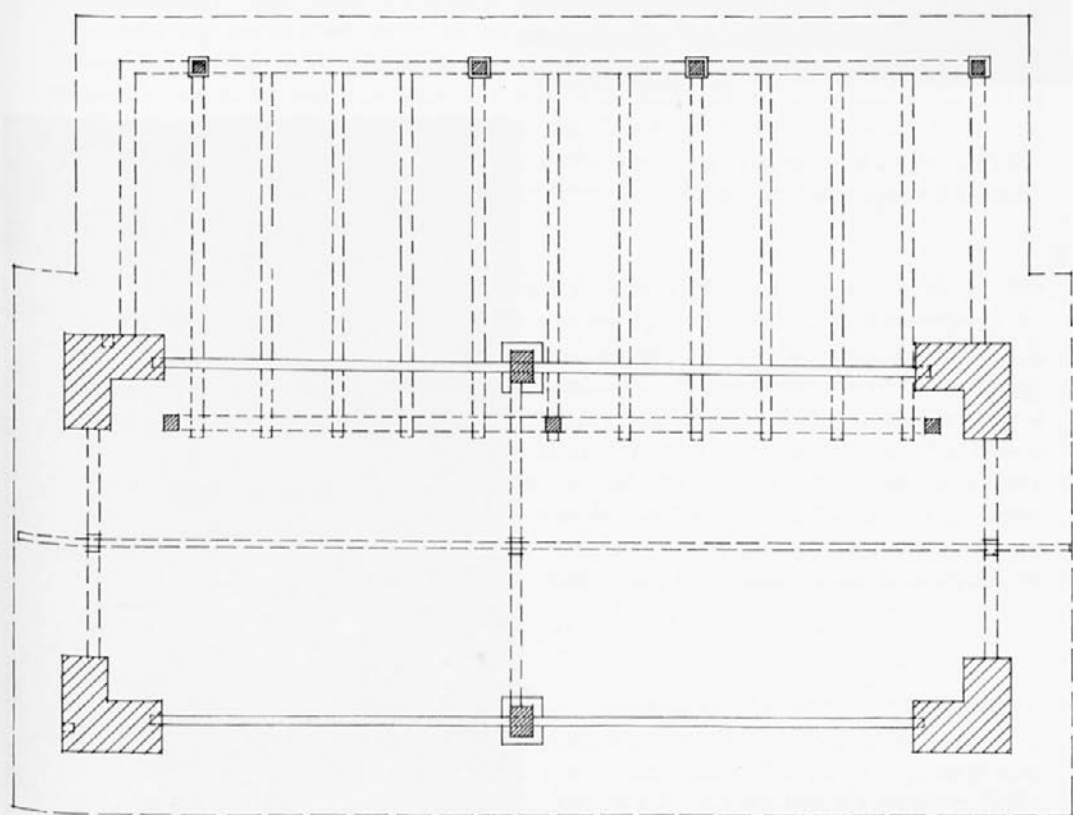
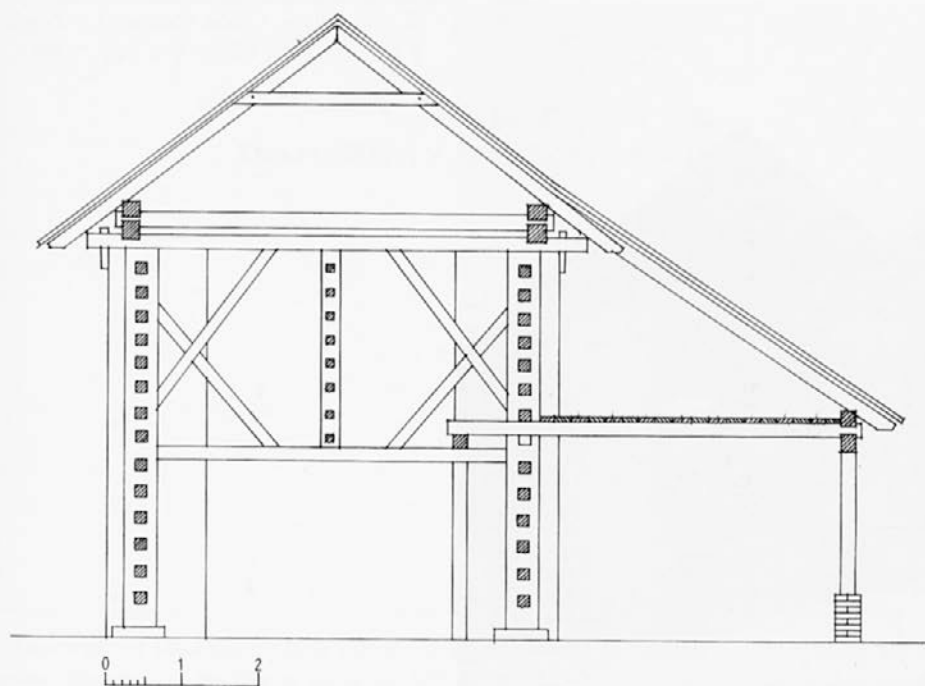
Sl. 20: Detajl zidanega stebra z bazo, sezidano na suho iz kamna, Cerklno (foto: T. Cevc, 2001)

Sl. 21: Beli stebri kozolca v barvnem kontrastu s senom obloženimi »štanti«, Sorica (foto: T. Cevc, 1995)

Sl. 22: Kozolec na skrajnem robu ozemlja zidanih kozolcev, Hotederščica (foto: T. Cevc, 1992)

Sl. 23: Prerez in tloris kozolca z zidanimi stebri iz l. 1764, Čajna (Nötsch) v Ziljski dolini (risal: M. Zuccato, 2001)

Sl. 24: »Stoh«, Čajna (Nötsch) v Ziljski dolini
z letnico 1764 (foto: T. Cevc, 1993)

Sl. 25: V kamen vklesana letnica 1764 na stebru kozolcu, Čajna (Nötsch) v Ziljski dolini
(foto: T. Cevc, 1993)